

Elviszlek magammal

regényrészlet

Este hat, a klinika emeleti folyosójának utolsó ajtaja bezárul. Úgy tíz perc múlva egy körülbelül 168 centiméter magas, vágott szemű, fekete hajú, fess fiatalember kopogtat rajta. Választ nem kap, bentről mozgást nem tapasztal, vár. Köpenye zsebéből előkotorja az óráját, kissé megdőlvé fókuszál, majd újra próbálkozik. Bentről a *Deh, vieni alla finestra* dallamát hallani. Morvay kelletlenül az ajtóhoz csoszog, résnyire kinyitja.

Parancsol, hunyorog a fiatalemberre, aki mereven néz előre, bal kezével oldalt lesöpri a köpenyét, a másikban papír zörög. Professzor, a hangja megbicsaklik. A prof kíváncsian méregeti. Üres, egzaltált tekintetében értelmet keres. Behívja, int, a pamlagon foglaljon helyet, a teázóasztal mellett, míg a hanglemezt leemeli a gramofonról. Maga a szemközti karfás székben helyezkedik el, lábát keresztbe veti, most jutottam ehhez a kincshez, Titta Ruffo, hallott már róla, kérdezi, és szivarja után kotorász. Jóféle Regalitast vagy Britannicát tartok csak, nyújtja Bács felé a szivartartót, az nemet int, olcsó Trabucót soha. Mielőtt rágyújtana, harákol. Épp az eltűnt nők listáját tanulmányozta, s jelezni kívánta, hogy nem kultiválja a váratlan látogatókat. Bács, akinek megjelenése különösen kellemetlen számára, finnyásan elhajol a füstkarikák előtt.

Mennyi, kérdezi váratlanul Morvay, Bács bambán bámul az arcába, térdét összehúzza. Olvasta közleményem Pucciniról, tér ki a válasz előtt, de Morvay nem hagyja: Mennyi a dózisa? 3,2 cg morfium és 3,8 pantopon, nem várja meg Morvay válaszát, ne, kérem, magam is tudom, hogy át kell térjek a mentes állapotról, nem akarom zárt intézetben végezni. Megvan a tervem, a jó pálinka és a szerelmi szorgalom segít a lemondásban. Morvay megvárja a fogadkozás végét, majd nyugodt, kíméletlen hangon megszólal. A fiamnak tekintem, ezért kimondom: maga rég megölte magát. Maga nem él. Egy halott jár le-föl a klinikán, akit mégis rettegve óvunk önmagától. Mit akar még, miért jött ide hozzám? Bács rázza a fejét, más témára vált. A betegét, nevét nem tudjuk, nevezzük Emmának, akit rám ruháztott... nem vagyok abban a helyzetben, hogy felelősséggel vállalhatnám. Érdekes eset, jó lehet más ambiciózus jelöltnek, Odönnek például kiváló, arassa le ő a babért. Vagy mit bánom, adja Vértesnek... De Morvay felhörren: megőrült maga, mit művel? Mentőövet dobok maga elé, szalmaszálát, melybe kapaszkodhat, és mit kapok újfent? Megint elszalad, meghátrál? Föl fogja törni a klinika patikáját, a gyógyszeres szekrényt? Ügyeletben konyakot vedel, s az ór a padlón fekvé találja önkívületben, miközben vágni lehet a cigarettafüstöt a szobában? Mondja, fiatalember, kiugrik egyszer az ablakon, vagy lelövi magát, vagy engem akar lepuffantani? A hangja visszhangzik a nagy belmagasságú szobá-

ban. Ne keverje ide a múltat, emeli fel a hangját Bács, kívánságára minden elvárhatót megteszek. Deportált fürdőbe, vidékre, alávettem magam elvonókúráknak, megjártam a frontot, arról ne beszéljünk. Látnia kell rajtam az igyekezetet, a felelősségérzet mondatja velem, hogy könyörgöm, professzor, ne, ne engedjen ehhez a nőhöz! Morvay megrökönyödve húzza fel a szemöldökét: árthat neki, azt mondja? Vagy milyen okot kíván megnevezni? Mire Bács széles és gyors gesztusokkal magyarázta fog. Páciensem állapotában kezeléseim dacára nyugtalanító rizikófaktorok mutatkoznak, az állandósult feszültségnek következményei lesznek, félek, átesünk az irreverzibilis stádiumba, és szuicid végkifejlet is előállhat, hadar, s nyújtana a gyűrött szelű papirost a prof felé, ha nem csúszna ki a kezéből. Ach so, feleli Morvay, nemrég láttam a folyosón egy kitörését, majd hirtelen mozdulattal elkapja a levegőben, s hangosan olvasni kezdi a kórrajzot: „A 165 cm magas, kissé alultáplált nőbeteg, haja sötétbarna, ritkás. A homloka alacsony, széles, felfelé összetérő. Az arc aszimmetriás; jobb oldalt erősebben fejlett. A nyakon középtájt szemölcs. Nyelv kissé balra deviál, reszket. Kisebb fokú kéztremor. A bal faciális fáradékonyabb. Centrális látás, színérzés jó. A gyomortájérról a torok felé haladó szorító érzése van, mely néha a fejtetőtől terjed lefelé, és fulladásban kulminál. A belső szervek épek. Időre és helyre kevésbé tájékozott. Intelligenciájában defektus nem található. Testtartása görnyedt, időnkint összerázkódik, magába vonul, kedvetlen, arca szenvedést fejez ki.”

Alkalmazott pszichoterápiát, néz fel Morvay a papírból. Természetesen, kezdi beszámolóját Bács, csekély eredményre vezetett. Mást, méregeti bizalmatlanul a prof, ugye, nem vet be módszert tilalmam ellenére? Villamosoztam, hiába, gyógyszeres kezelése kudarc, az altató- és izgatószerre nem várt módon reagál, a beteg több hete gyakorlatilag álomtalan. Módszerek tucatjával igyekeztem elérni, hogy tudatának tisztulása legalább részben és töredékesen meginduljon, távolabbi múltból származó emlékei akár csak szimbólumokban, csonka darabokban megjelenjenek, hasztalan. A professzor nem engedi el, egy órán belül megtekintem, ha szíjak nyomát látom, távozhat Isten hírével. Bács bólogat, hova gondol. Nos, néz a prof érdeklődéssel a fiatal orvosra, amit elmondott, én aggasztónak nem, inkább reménykeltőnek látom. Bács ellenkezik. Tartok tőle, hogy csupán előjel az álomtalanlás, feltételezésem szerint kockázatos alakulások közelébe kerültünk. Vészjósló mondatára Morvay higgadtan reagál. Mi félelme van? Aggasztónak ítélem, magyaráz a fiatal orvos, hogy sokat panaszkodik a rosszindulatú, gonosz lény részéről tapasztalt befolyásolásról, a kínzások különféle alakjáról. Minden, ideges állapotával kapcsolatos tünetet ezen rosszakarató hatás következményeképpen szerepeltet. Mániásan kutatja a bűnt. Szóval, írásban élénk színekkel ecseteli szenvedéseit, az üldöztetés különféle módjait. Ilyen alkalmakkor arca felélénkül, mohó bőbeszédűséggel sorolja el élményeit, érzeteiről, a külvilág tüneményeiről, az üldöző szellemről való felfogását. Állapota percről percre változó, éjszaka verejtékezve, lázasan kínlódik, nap közben kimerültsége dacára is tiszta, sőt élénk, terápiára alkalmas, szabadon kóborol az intézet területén. Kis szünetet tart, majd halkabbra véve hangját megjegyzi, ma reggel feltűnt neki, hogy jelentősen megdézsmálták a gyógyszerkészletet. Morvay gyanakodva, dühösen néz Bácsra: Morfium? Professzor, kérem, Bács holtápadt, ha én követtem volna el a lopást, említeném? Volnék olyan ostoba, hogy tudván jogos félelmeiről újra kifosztom a patikát, és ezzel veszélyeztetem előmenetelem,

sőt végleg elvágom magam? Magának nincs előmenetele, bosszankodik a professzor, maga kiállította önmagáról egykor a bizonyítványt, és ezt a bizonyítványt nincs mód megváltoztatni. Itt lehet, tanulhat, míg úgy akarom, hogy ne ölje meg magát. Majd a telefonhoz lép, jobb kezét a kagylóra teszi: vizsgálatot rendelék el az eltűnt morfiium ügyében. A fiatal orvos homlokán hideg verejték, maga nekem előléptetést ígért, förmed rá, de látva a Morvay arcáról eltávozott könyörületet, dühét magába fojtja.

Percek is eltelnek, mire újra meg tud szólalni, fátyolos hangon folytatja. Nemcsak a morfiium, de a legutóbbi beszélgetéseink, valamint naplója, amelyet a terápia részeként, rendeletemre ír. Ugyan mit tartalmaz az a napló, érdeklődik Morvay, mire Bács összerendezi gondolatait, olykor meglepő intelligenciával és elbeszélőkészséggel megírt elmélkedéseket a bűn mibenlétéről, máskor kusza fantazmagóriákat. Néhol úgy tűnik, tudatában van, mi történik vele, reflektál a kezelésekre és hatásukra, sőt gyógyítóinak tevékenységére, néhol elszabadul féktelen, megváltozik írásmódja, alig olvasható ákombákomokat firkál borult elmével, és csak egy állítás vehető ki mondataiból, hogy a halált kívánja. De mint-ha nem egyetlen ember róná sorait.

A *mintha* szót törölje szótárából, szól rá Morvay, felfedez-e skizofréniára utaló momentumot? Bács hezitál, nem merné egyértelműen állítani, de a rém minduntalan felemlegetése aggodalomra ad okot. Hát, akkor, akad fenn a professzor, a naplóból fény derül eddigi kérdéseinkre, melyek szerint a lénnel való találkozása és a nő klinikákra kerülése közt felfedezhetünk-e kapcsolódást? Érdeklődéssel ráncolja a homlokát, de a fiatal orvosnak nincsenek válaszai. Ezt a naplót tán szigorúan titkos kódok fejtői értenék, legyint, már ami a múltra utaló mondatok desiffrózását jelenti, pusztán annyit vonhat le tanulságul, hogy a nőnek, minthogy tapasztalata szerint nehezen vagy egyáltalán nem viseli terhét az emlékeinek, ha folytatják feltárási terápiáját, védekezésként felfoghatatlanul rövid idő alatt végleg elborulhat az elméje, ha nem fordul maga ellen előbb. Milyen drámai, hümmög a professzor, és nem bírja megállni, hogy epés megjegyzést ne tegyen: lehetne kevésbé irodalmi.

Ha jól emlékszem, veszi át az irányítást Morvay, a nőt a helyi érdekű vasút végállomásán találták, egy pad alatt kuporogva, zavart állapotban, koszos, megtépett ruházatban. Bács helyesel, fejének bal oldalát vérző seb torzította, nem tudta, kicsoda, hogy jutott ebbe az állapotba, miképp esett ez a szörnyűség vele. Riadt volt, megérinteni nem hagyta magát, szökni kívánt az embergyűrűből, szemét sem nyitotta, csak reszketett. Az ügyeletes kórházban ellátták sérüléseit, ám mivel nem volt képes azonosítani magát, rendőrt hívtak, a hatóság azonban nem kezdett nyomozásba, mert idegenkezűsége utaló információ nem állt rendelkezésre. A kilétét kutatták, de mivel eleve reménytelen szálakon indultak el, hamar megfeneklett a nyomozás, a nőt zavart állapota miatt tébolydába utalták. Ott kezelést nem kapott. Mivel állapotában változás nem állt be, rokona nem jelentkezett, áthelyezték klinikákra, hogy megnyomorított elméjével kezdjünk munkába, remélve pozitív változások bekövetkeztét. Emlékszem már, fogta a homlokát a professzor, magam vettem lajstromba, vizsgáltam meg először, és utaltam elmeosztályunkra. Törékeny lélek, igazította meg orrnyergén szemüvegét, szigorúan megtiltom szabadon bocsátását, nem bolyonghat az intézet területén. Csakis zárt, ellenőrizhető helyen, nyomatékossította, fel nem foghatom, ed-

dig miért engedélyezte, olyan eminens állapotban volna? Mint jeleztem, lépett hátra Bács, védekező testhelyzetbe helyezve magát, eltekintve néhány, időközönként visszatérő hisztériás jellegű rohamtól, a nőnek tisztának mondható az elméje. Minek köszönhető akkor a maga aggodalma, öntötte el a méreg a professzort, meg akarja ölni? Talán le akarta magáról rázni a felelősséget, nem értette, miért akaszkodik rá a fiatal doktor, miért kívánja kudarcát rá hártani, kimenekülni a teher alól, visszaszolgáltatni el nem végzett munka után, siker híján a páciens, miért vár tőle nagyobb gondoskodást, mint ami mentorálnak jár, mi ez a vádló tekintet, miért követ el akkora szakmai hibát, amit neki kéne korrigálnia. Még valószínűbb, hogy sötét felhők vonultak a szeme elé, megmagyarázhatatlan feketeiség, koszfoltos, démoni képzetek, gyötrelmes előérzés.

A nőt állandó megfigyelés alá vonták a klinika egy távolabbi pontján, a nyugtalan betegek szárnyában külön szobácskát kapott, melyet kettős retesszel zárható ajtó vágott el a külvilágtól. Huszonnégy órás őrizetben nővérek tettek-vettek az előtérben, bóbiskoltak ágya mellett, eltávolították szobájából a fogast, a tükröt és a fiókos szekrényt, melyet előbb alaposan átvizsgáltak, kórházi ruházatát és tárgyait kicserélték. A határozatot, hogy szabadságában korlátozták, egy újfajta terápia bevezetésének szükségességével indokolták. Tudták ugyan, hogy így is rátörhet roham, s ha továbbra is álomtalan, kénytelenek lesznek nagy adag nyugtatóinjekciókkal időlegesen újra félhalottá szedálni, az elsődleges cél az alapos megfigyelés volt, hogy miután végképp kizárták a színlelés még mindig fennálló lehetőségét, az amnézia lassú oldásába fogjanak, utat engedve a lélekben elzárt, szenvedéseket okozó események kimondásának, s ekként az azzal való szembesülést, tehát az okok megszüntetését elérjék. Emlékeznie kell, utasított a prof, és Bács Géza engedett, a feszültséget közte és Morvay közt más indokolta ugyan, ami kimondatlan maradt, de a béke érdekében fejet hajtott az atyai szó előtt, ígéretet tett magának, hogy a p-t és a morfiumot végleg elhagyja, munkába veti magát, s minden erejét arra összpontosítja, hogy Emma kisasszonyt rászorítsa az emlékezésre.

*

Vajon mit akarhatott közölni velem ez a nő, töpreng a professzor, és miért éppen énvelem. Előtte van a kép, amint a folyosón kétségbeesetten nyújtja a kezét felé, de ő magára zárja az ajtót, és kutatásaiba mélyed. Lehetséges volna, hogy valaki bántotta, tán egy útonálló banda, egy ágrólszakadt senkiházi, háborún edzett, kiéhezett alak? Nem, csóválja a fejét, szemet szúrt volna a rendőröknek, de Emmát ki sem hallgatták. Tán zavarodott ámokfutásában összetörte magát, vagy önnön teste ellen támadt... mert nincs, aki elméjétől megvédje, kiszedje a marcangoló magányból, egy erős, dolgos férfi... az kéne neki, és meggyógyulna. Hátára terítette felöltőjét, öreg már ahhoz, hogy ilyesmin rágódjon, van őneki baja elég, megbízatásáról sem ildomos elfeledkeznie, melyben elenyésző mértékben haladt előre. A paksaméta dobozába visszacsomagolva ott hevert az asztalán, akárhányszor ránézett, szorongással vegyes szomorúság fogta el. Nem akart a közelébe menni, látni sem kívánta, hideg rázta a tapintásától.

Ilyenkor kéne egyéb tevékenységekkel elütni az időt, gondolta, ókori filozófusok és modern kori lélekbúvárok esküsznek arra, hogy figyelmünk fókuszának

áthelyezése egy érdektelen tárgyra, az azzal való elmélyült foglalatzkodás a periférikus gondolatokat felszabadítja, a görcsbe rándult, előrejutni képtelen tekervényeket mozgásba lendíti. Hasonlóra volna szüksége, hogy eltávolodjon feszítő gondolataitól, de eszébe jutott valami még, egy váltóügy, amelyet Gereblyés említett, s melyről a nyomozati anyag is beszél. A rendőrségi műteremben, ahol minden egyes bilincsbe vert gyanúsítottról fotográfia készül, ahol különböző testrészeik mérése megtörténik, akad tán egy nyom, amely elkerülte a nyomozók figyelmét.

Nagyot szippantott a friss levegőből, jót tesz majd a séta. Nem kell tán bevenni újabb fájdalomcsillapítót, ha fogának lobja elnyugszik a pihentető mozgásnak köszönhetően. A szolnoki országúton ballag végig, nem kis, de kellemes séta a Ferencz József térre. Fischer mondhatni cimborája, noha sokkal inkább fivére, Géza nevezheti kebelbarátjának, mióta a két művészlélek a Zeneakadémia hangversenytermében egymásra talált. Morvay hetente beköszönt hozzá, kitárgyalták az aktuális koncertélményeiket, legutóbb Dohnányi előadását a Szent Teréziában vagy a botrányos koronázási koncertről jött híreket. Most is felnevet, ha eszébe jut, mint botcsinálta zeneértők milyen lelkesen és hüledezve taglalták, a félkezű Zichy mit művel a zongorán.

Amint belépett a professzor a gonddal berendezett műterembe, elsőként a napokban használatba vett masinát, a francia írásszakértő, Alphonse Bertillon fejlesztette fotográfiai szerkezetet csodálta meg. Forgószekéjében, melyet egy hosszúkás, másfél méterre előre kinyúló fatalapzathoz rögzítettek, egy sötétszőke férfi ült, szemben vele, a falap másik végére erősített állványon fényképezőgép. A férfi arcát három lábon egyensúlyozó tölcéséres búrába fogott erős lámpa volt hivatott megvilágítani, mellette külön fémtábla ágaskodott, lapozható számsorral, a tetején vaslap, melyre egyéb lényeges információk jegyezhetők. A pirosposztag férfi fejét, neve Mekler, ahogy az eléje függesztett tábla mutatja, hátul fémfogó tartotta stabil helyzetben. Fischer lobogó köpenyben bújít a sötét posztó alá, s a fotóapparát kémlelőjébe nézve jobb kezével az alany felé intett, az exponálás pillanatában mutasson szokványos arckifejezést, ha grimasszal próbálja arcvonásait eltorzítani, a háttérben figyelő tizedes tarkón vágja, tanú nem lesz, és egyéb retorziók is kilátásba helyezve, ha megtéveszteni óhajtaná a berendezést. A kezét lazán két combjára helyezze, lábát párhuzamosan, szorosan egymás mellett tartsa, ne pislogjon, hunyorítson, ne öltön nyelvet, bajszot ne pödörjön. Amint elkészülnek a fotóval, nyikorogva fordítja el negyvenöt fokban a széket a két segéd a rajta mozdulatlanul feszítő bűnözővel balra. Vigyázni kell, hogy a hát ne görnyedjen előre, erre való a fémpánt, melybe a fejet helyezni kell.

A főkapitányság nyilvántartási osztályán hatalmas apparátus dolgozott a bűnösök regisztrálásán, a háború ugyan ide is betette véres bakancsát, fele annyi volt a munkában segédkező, képzetlen munkaerő, akik a fotókat és testméreteket borítékokba gyűjtötték, vagy fotózásra kísérték a bűnösöket. A kilenc részleg egyike volt a fényképnylvántartás, másik a fényképező műterem, melynek nagysága és berendezése vetekedett a legjobb külföldi műtermekével. Több pompás gép, forgatható szék, beállítótükör, két darab tizenhatezer gyertya fényét produkáló villám gép, helyszíni fölvételekre szolgáló készülék állt rendelkezésre, s közel nyolcvanezer fotográfia volt már a lajstromban. A magyar királyi állami rendőrség saját hatáskörében rendelte el és foganatosította a tükörfényké-

pezést minden vétség miatt előzetesbe, vizsgálati fogságba került vagy szabadságvesztésre ítélt egyénről, legyenek zsebmetszők, vásári tolvajok vagy kóbor cigányok. A Fischer polcán sorakozó nagy rakás fegyenc-törzskönyv tanúsága szerint a Magyar Királyi Országos Gyűjtőfogház elítéltei közt legtöbb a tolvaj, de vannak sikkasztók, hamisítók, csalók, orgazdák, védjegybitorlók, rablók, nem ritka az erőszakos nemi közösülés, a súlyos testi sértés vagy a szándékos emberölés. Foglalkozásra, vallásra, nemre és családi állapotra nézve végtelen színes a paletta, noha a habtisza úri felsőosztály nem képviselteti magát az elítéltek sorában. Ők erkölcsi tartásuk, makulátlan neveltetésük és hírnevük révén vagy nem ismerik a bűnt, vagy van elég pénz a bukszájukban, hogy ne ismerjék fel őket, ha bűnt követnek el. Különösképp sok a cseléd, legtöbbjük hajadon, tolvajláson kapott. Feltűnően számos az okirat- és pénzhamisítás, anyagi javakért, haszonszerzésért elkövetett bűncselekmény.

Az irattári szolgálak egy kócos, fekete loboncú nőt rángatnak épp a székre. Grimaszokat vág, a fényképész felé köp, átkokat küld a jelenlévőkre. Morvay beleles Fischer asztalán a nyitott jegyzőkönyvbe. A súlyosabb esetek közt szerepel, rákospalotai, csoportosan elkövetett halált okozó súlyos testi sértés miatt került fogdára. A lókupec babája, Lóré Borbála – álneve szerint Hamrák Rafael Borcsa – írástudatlan, vadházasságban élő kofa, aki büntársi minőségben ötödmagával vert agyon egy embert, mert az a szoknyája alá nyúlva megbirizgálta bűdöskéjét, és nem volt hajlandó tisztesen megfizetni a kéjt. A tettéért két esztendő fegyházat fog kapni, melyből nyolc hónap fogságban töltött idő leszámoltatik. Gyilkosságért sem jár több, mint öt év, kinek ne érné meg eltenni láb alól a nem kívánatos személyt, mikor cellájában hasonszőrűekkel kvaterkázhat a gyorsan elrepülő időben. 155 centiméter magas, erős testalkatú, gömbölyű arcú, fekete hajú, fekete szemöldökű asszony, orra-szája rendes, álla kerek. A fotográfus nehezen talál álló pontot az arcon, a nőt többször szóban fegyelmezní kell, ne morogjon, csücsörítsen, nyalja a szájszélét a szemét meresztve.

Mit bámul, mutat a nő a fotográfus háta mögöl leskelődő professzorra. Igen, maga. Azt hiszi, én voltam? Maga művelt ember, látszik a fakó arcán, kérdezze azt a magyar cafkát, aki sustorgott ott a fülemben mindenféle badarságot, hogy üssem le az urát, aki a seggét markolássza, az végignézte az egészet. Morvay zavarba jött, visszahátrált a sötétbe, mint aki ott sincs. Nem hiszi, sipákol az aszszony, de addigra a fogdmegek felrángatják a székről, és kétoldalt karját leszorítva a falhoz tapasztják. *En face, en profil*, sóhajtott elégedetten Fischer, mikor elkészült mindkét képpel, majd egy pontosan tizenhárom centiméter hosszúra és kilenc centiméter szélesre nyezett kartonpapírlapra szoroson egymás mellé ragasztotta őket, az oldalképet a bal szélre illesztette. Kísérjék ki, intett utálkozva a rendőröknek, akik a makrancos nőt keservvel navigálták, a karjuk csupa karmolásnyom.

Megközelítettük a valóságot, el ugyan nem értük, mutatja Morvaynak a fotót, mintha érdekelné a professzort, majd az elő- és hátlapra sebesen feljegyzí a terhelt és a fogház nevét, a felvétel dátumával. Az ügyész három napra kérte, sürgős eset. Kissé nyugtalan ma, keres valamit, vagy kémkedik, fordul megint Morvayhoz, aki az előbbinél is jobban zavarba jön, majd hogy visszaterelje gondolatait a helyes mederbe, Fischerhez közel hajol. Ha bárki megfordult itt egyszer, annak fotográfiája és törzskönyve hova is kerül? Négyfele, válaszol kész-

séggel Fischer. Nem bízunk a véletlenre. Két példányt kap a budapesti országos nyilvántartás, a harmadikat a bünyügyi iratokhoz csatoljuk, a negyediket és a fényképlemezeket a királyi ügyészségen vagy járásbírószágon betűrendes mutató szerint tárolják. De mióta reszortja egy orvosnak a nyomozás? Morvayt feszélyezi a stílus, ám nem kíván reagálni, fejében gondolatok cikáznak.

Amilyen nehezen cibálta ki a két hórihorgas rendőr Lóré Borbálát a műhelyből, társaik oly hamar hozták a következő turnust. Fischer feltartotta egyik kezét, hogy várjanak még, mondani akart valamit Morvaynak.

Professzor, kezdte a szokásosnál tiszteletudóbb modorban, fennhangon, hogy a jelenlévők is jól hallják, tájékoztatni kívánom, hogy bármit keres, sem bent, sem kívül, e műteremből kilépve, nem oszthatom meg még magával sem, a lefényképezett egyének kilétéről, fogvatartásának helyéről értesítést adnom, valamint további, nem rendőri használatra szánt fényképeket készítenem és kibocsátanom szigorúan tiltott. Morvay kérdően meredt rá. Fischer mutatóujjal fölfelé bökö, odafönről jött az ukáz. Mekkora a baj, sűgött oda a professzor. Rendkívüli szigorítás, sziszegte foga közül a fotós, egy, a gyanú szerint csendőrökkel összejátszó hivatalos személy jogosulatlan kívánt papírokat kicsempészni az irattárból, mikor rajtakapta az éjjeli őr, bottal támadt rá, és elmenekült. Egyelőre általános a tilalom. Akit én keresek, tér vissza a megszokott hangerőre a professzor, egyszer került csak apróbb vétségért, némi váltóügylet, a törvény szolgáinak szeme elé. Bár, és most vegye ezt bizalmas információnak, ügye be sem végződött, emberünket máris elvesztette szem elől a hatóság. Annyit kinyomoztak róla, hogy a Rottenbiller utcából egyszer csak kiköltözött a kétes elemek tanyájára, ott bujdokolt a törvény elől. Mindennek nyoma van, nyugtatja meg Fischer, aki egyszer bekerült a rendszerbe, az onnan nem szabadul. Ha idáig eljutott persze, s levettük a szükséges testméréteket. Morvay egy cetlit nyom a kezébe, a neve, sűgja. Fischer mintha mi sem történt volna, elveszi, s folytatja. De ha vádolták is, ám utána meg sem fogták, Mein Gott, és hüvelykujját a középsőhöz feszítve csetintett a segédeknek, hogy hozhatják a következő modellt.

Míg a kartotékra várt, Morvaynak kedve támadt bóklászni a vizsgáló berendezések körül. Felvillanyozták a találmányok, az új személyazonosító rendszer, melyben tizenegy testméretet vettek le azonosításra, s az ujjnyomolvasó. Fölé hajol, keres egy nagyítót, nem talál, még közelebb húzódik, vajon miért rajzol a természet jeleket az ujjbegyekre, mit keresnek a kézen sivatagi buckák, évgyűrűk, hurkok, örvények és pávaszemek. Kiss ujjnyoma megvan, jutott eszébe, csak nincs mivel egybevetni. Pedig jó szolgálatot tehetne most ez a csinos berendezés. A füleket is ekként kellene analízis alá vetni, egyenesíti ki a derekát. Ki látott már két egyforma fület, külső és belső járatot, egyazon mértékben húsos cimpát, a koponyához máséval egyezően tapadó kagylót. Nemrég elfogtak egy többször büntetett csavargót. Kirafinálhatta magát, vágott az esze, mert szeme sem rebent, a leghatározottabban tagadta, hogy a fénykép, amelyet fölmutattak előtte, őt ábrázolná. Nem kell több, csak begyakorolni egy rezzenéstelen arckifejezést, és nem állni el az állítástól, körömszakadtig tagadni, tagadni, tagadni. De nem járt szerencsével, kajla fülei alapján megállapították a személyazonosságát. Hiábavaló volt a hazudozás.

Csodálatos a tudomány, csúszik ki észrevétlen a száján, az arc, áll, homlok, orr, fül, kar és láb méretei cáfolhatatlanul leleplezhetik a bűnelkövetőt, kérdés,

hogy adhat-e előre jelet a test, hogy ki válhatik bűnözővé. Vegyük példának a genitáliákat, nevetgél magában, egy méreteres, ferdén álló fallosz vagy túlfejtett klitorisz árulkodó jel volna a kilengésre való hajlamra, arra, ha valaki a normálisként elgondolt életviteltől ösztöneiből adódóan drasztikusan elhajolni kész? Fényképezni ugyan nem volna szerencsés, vigyorog kajánul, s pillantását a műhelyre és a lencse pontos közepébe koncentráló Fischerre veti.

Akkor ötlik eszébe a név. Hogy is hívták azt a sötétszőke férfit, akit érkezésemkor fotografált, kérdi Fischertől. Mekler, mondja, majd Morvay mellé lépve magyarázza tovább, epilepsziás rohamában súlyosan megsebesített egy őt lefogni igyekvő egyént. Furcsa eset, vagy szimulál, vagy erős trauma érte, amely kiváltotta ezt a hajlamából adódó betegséget, a felesége azt állítja, csaló, az ő férje elesett Palermónál. Nem firtatom, legyint Fischer, a rendőrök dolga, apropó, professzor, fűzi hozzá Fischer, volna-e kedve családom társaságában megtekinteni Hevesi *Don Juan*-ját az Operában. Morvaynak felcsillan a szeme, megtiszteltetés. Géza barátomnak köszönje, fűzi hozzá Fischer, amikor érkezik a segéd, félrevonja a fényképezést, s karját széttárva közli, hogy a Kiss nevűeket tartalmazó többtucatnyi kartonnak lába kélt. Ez lenne, melyet a raktárból kiloptak, hüledezik Morvay, micsoda gondos nyomeltakarítás. Csodálkozik, de nem csalódik, nem számított egyébre. Kalapját fejére igazítja, mielőtt lefekszik, levelet ír majd a királyi ügyészségre, valahol csak megvan az a váltó, s máris máson jár az esze, elmélázó, lassú sétára gondol a Fűvészkertben, hogy újra megcsodálja a Victoria régiát, aztán magányos vacsorájára, melyet a körúti Széchenyiben költ el, ha eléri még az utolsó rendelést. Benéz talán az üres lakásba is, amely, mióta Emília itt hagyta, nem otthona többé, a cselédnek is kiadta az útját, kóborol inkább, vagy bent alszik a klinikán.

*

Milyen nagy lehet ez a szoba? Ha öt lépést tesz, akkor kettő, talán két és fél méter széltében, és három hosszában. Le-föl sétál a nő, szokásává vált a járkálás, ha ülne csak vagy feküdne, megbolondulna. Az ágy kikerülése gondot okoz, ha be akarja csukni a szemét járkálás közben. Becsukja, nincs itt, madarakat hall, érzi a fű szagát, suhognak a lombok, szél lengeti a faágakat. Körbejárja a szobát, végigtapogatja a falakat, megkaparja, málló mész borítja körben, fehér por hullik a hajópadlóra. Az ajtó hideg fém, benne erős zárszerkezet, fönt kémlelőablak rács-csal. Csattan az acélpánt, Bács az. Naponta háromszor látogatja, reggel álmosan és gyorsan levezényli a vizitet, a nővérnek ukázt ad, meghallgatja, olyankor még alszik, vontatottan beszél. A kezelésekre délután kerül sor, addigra felélénkül, ötletei lesznek, le akarja győzni a profot, mert meggyőződése, hogy a Vértes-féle sunyi áskálódóknak köszönhetően Morvay egyre ellenségesebb vele. Tán még Olgát is ellene hangolja, ez a könyörtelen igazság, amiért kénytelen a nőt olykor kegyetlenül megrendszabályozni. Hat körül jön az esti vizit, amelyen ránéz még egyszer, átfutja a papírokat, leoltja a lámpát, bezár. A vizitek közt lehet sétálni, a kezeléseket utáni pár órát kivéve még visz a láb.

Meg kell akadályoznia, hogy a satuként lassan és fenyegetően rázáruló szoba falai összenyomják. Ha járkál, az olyan, mintha valahova tartana, mintha volna távolság, amelyet le lehet győzni. Odaérni valahová.

Süket csend, szívdobogás, bélzajok. Időnként belehasít a csendbe a csapóajtó hangja, ahogy nyikorogva leng a folyosó végén, mintha nem akarna nyugvópontot találni, pedig messze került, a klinika másik szárnyába, ahová nem ér el zaj a túloldalról. Ha sámlira áll, az apró ablakon az udvarra lát, a professzor görnyedt alakját keresi a szemével, de ízületi bántalmaktól fájdalmas, nehézkes járását nem ismeri fel egyetlen fehér köpenyes alakban sem. Talán az egyetem tartja fogva, a királyi törvényszék letartóztatottakat és elítélteket megfigyelő osztálya, tán egy konferencia katedrája Európában. Arra gondolni sem mer, hogy megállt a szíve, vére elmergeződött, agyában egy eret eltorlaszolt a gonosz idea, amellyel foglalkozni kénytelen.

Rajong ősz tarkójáért. Ha kiszabadulhatna ebből a zárkából, lesné megint az ablakát odalentről, hallgatná távoli szobából, falnak lapított füllel kagylózná a neszeket, lopakodna utána, kutatna titokban a holmijai közt. Van egy paksaméta az asztalán, amely élénken izgatja. A csomagolópapír hangosan zörög, ha hozzáérnek. Vonzza, akár a mágnes, a gyomrában szurkálást tapasztal, és lüktet az arca egyik oldala a gondolatára. Egyszer figyelt fel csak rá a professzor. Köntöse széle az ablakkeret szálkáiba akadt, huzat volt, Sarolta tán az emeletet szellőztette, mikor meglátta, amint az ajtó felé közelít, majd ijedtében egy húsos levelű palma mögé rejtőzik. Próbálta megszólítani, elmondani, mi kínozza, de a professzor két mondat után behúzta a szárnyat, és elmerült betűrengetegében.

Hol van már az az idő, amikor kihallgathatta beszélgetését Báccsal. A négy fal és a csend szinte kilapítja. Emlékszik, afféle fölös okosságokról értekeztek, mint a gyilkos személyiségének főbb jellegzetességei, a lélektani indítékok, az agy sötét machinériái. Azt hitték, miközben ő a falon futó árnyékok mozgását leste, a beteg elme működésének értőjévé válnak, s nem rettentek meg a lehetőségtől, hogy a vizsgálódó az elmélyülésben automatikusan magára veszi ezt a személyiséget, önmaga is beteggé lesz, gyilkossá lényegül, ha fizikai és pszichés készségei megengedik, s nem falják fel morális aggályok. Fújtat, mellkasára vonja ökölbe szorított kezét.

Egy reggel a meglendülő csapóajtó hangjára eszmélt. Napjában százszor is megtörténik, mikor hordágyon, tolószékben, élve és holtan ki-be ráncigálják a betegeket, érkezik a nagyvizit, elől a főorvos fonendoszkóppal, mellette tíz-tizenkét doktor, medikus és tanársegéd, leghátul Sarolta főnővér, vagy csak épp injekcióért rohannak, tolják szerelni a röntgenberendezést. De akárhogy fülelt, egyik sem volt ugyanaz a hang, a professzor egész más lendülettel löki ki az ajtót, hogy a folyosón végighaladva az idegkórtani szárnyba érjen. Aztán egy reggel ismerős hangot hallott. A papucsát is az ágy alatt hagyta, úgy rohant. A szíve kalimpált, távolról itta magába a látványt, de a professzor arcán változást fedezett fel, homlokán mélyebbnek vélte a barázdákat, szeme fényét tompábbnak, szája szorosan zárt.

Osont utána, akár a nyomolvasók, amikor pár méterre ajtajától meghallotta a hangját. Akárhogy tekintgetett, nem látott vele senkit a szobában, tán magában beszél, gondolta, fennhangon szónokol, nem ügyel az arra járókra, hogy szégyen éri, ha rajtakapják. Nem értette, mit mond, értelmetlen zagyvaság. De akkor a semmiből mellette termett Bács, s kis időre rá Vértes is feltűnt. Végigborsózdott a háta, az emlék valóságként törleszkedett az agyába, élő volt, mintha most történe, de más, későbbi események árnyékolták. A prof karba tett kézzel a vitrint

támasztotta, Bács önkívületben gesztikulált. Kérdelem én, mutatott Morvay felé, mi történik akkor, ha van az agyban egy részecske, egy kicsiny pont, mely feladja mindaddigi nyugalmi állapotát, és valamely külső tapasztalat hatására aktivizálódni kezd, mint amikor az embert hirtelen mohó éhség, szomj vagy egyéb kívánság keríti hatalmába. És ez a részecske olyan erősen lobog, szinte ég, hogy a körötte lévő összes további részecskét is lázba hozza, előnti az agyat, amely immár nem képes mást érzékelni, a gondolkodás gátlás alá kerül, csak ez van, ez a fertelmes éhség. Gondolt már erre? A professzor homlokot ráncolt. Azt mondja, úgy borul el az agy, mint a féltékeny szeretőknél, akiknek elméjében nem mutatkozik mentális defekció? Úgy-úgy, de mire céloz? Felteszem, szolt közbe Vértes, mindez olyan egyéneket jellemez, akik máskülönben a legnormálisabb életet élő, kedélyes, rokonszenves emberek. Világos, bólogatott Bács, olyanok, akiket kedvelni lehet, mindaddig, míg be nem villan az agyukba, s vihart nem okoz egy kép, egy, a lélek számára elviselhetetlen élményről.

Hosszú csend következett, csak az agytekervények nyikorgása hallatszott. Bácsé hevesebb volt, szinte lángolt, mikor beszélt, majd hirtelen váltással leállt, lassú és nehézkes lett. Mint aki előző éjjel mámorban hanyatlott párnájára, majd másnap főfájásra ébredt, s most zavarja a szemébe tűző éles fény, összeesik az esze járása, olykor mégis meglepő kitöréseket produkál. Eltérünk a tárgytól, túl messzire kalandozunk, parancsolt megálljt a professzor, az elme játszadozására nincs idő. Hisz épp a tárgynál vagyunk, gesztikulált Bács magából kikelve, nincs joga kioktatni, a megjegyzésem pusztán annyi, hogy az efféle embernek talán tudomása sincs kiszámíthatatlan támadó viharairól, amelyek olyanok lehetnek, mint a váratlan tudatkihagyások. Nincs előjelük, és nem marad emlékeny utánuk.

Milyen szép volt a professzor haja, sóhajtott, ahogy megvilágította hátulról a fény. Ez a legerősebb kép, ami megmaradt benne, a fény és a szétrepülő hajszálak játéka. Egy hatalmas tábla elé léptek, a testméretek összefoglaló táblázatos kép-gyűjteménye előtt pálcával a kezében a prof a homlokok magasságát és a koponya homlokcsonti domborulatait tanulmányozta, majd pálcája hegye megcsúszott, és a mellé kiakasztott, emberi agyat ábrázoló képre vezetett, melyen külön színnel jelezték a csikóhal formájú hippocampust az amygdala mellett. Össze-rezzent, majd arra gondolt, milyen különös, hogy a prof is megingott egy pillanatra, mint aki elvesztette az egyensúlyát, hol is tartottunk, kérdezte, és percekbe telt, míg magához tért. Igen, emelte fel a fejét, vegyünk egy alkoholistát, mi jellemzi egy alkoholista egyén fizikumát, midőn nem jut időben szeszhez? Bács, akár a jó diák, azonnal vágta rá a szimptomák sorát, s csak mondat közben öntötte el a szégyen. Vértes kárörvendőn mosolygott. Homlokán verejték gyöngyözik, szíve hevesen kalimpál, végtagjai remegnek, mozgása dezorientált, gondolkodása szétszórt, ideges. Gyakorta előfordul agresszív reakció, a páciens rendszerint üt, kiabál, jósolhatatlan rémtettekre képes, míg idegrendszerét nyugalmi helyzetbe nem hozza újra az ital, mely időlegesen konszolidálja az agyban bekövetkezett változást, hadarta, s kapott érte egy tanári vállpaskolást. Megsemmisülten tűrte. Jól mondja, fiam, előfordulhat, hogy efféle megoldást kell keresnünk, válaszolt Morvay. Aki többszörös gyilkosságokban éli ki szenvedélyét, az olyasféle, mint az idült alkoholista, és-vagy teszem hozzá, morfinista, aki akkor kapja meg adagját, amint kiolt egy életet.

Az izmai megfeszültek, ahogy Bács egész teste az utolsó mondatra, a szoba falai lassan, recsegve befele dőltek. Próbálta felidézni a jelenetet, a legapróbb részletekig emlékezni a mondatokra, rekonstruálni a gondolatmenetet, az arca is beletorzult az erőlködésbe. Vértes foglalta össze, pörgette vissza a folytatást, olyasmit mondott, hogy ha a testet csupán anyagi minőségnek vesszük, mely saját kémiai szükségleteinek kiszolgáltatott, nem jön számításba a gondos megfontolás, az aprólékos előkészületek, melyek kizárják a hirtelen rohamot. Kalkulálhatnánk a ténnyel, magyarázott, hogy az átlagos embert ért agyviharok nem vezetnek mások ellen elkövetett erőszakos cselekményekhez. Helyesebb volna efféle felmentésre jogot nem adni a bűnösnek, nem engedni meg feloldozását. Summa summarum, hümmögött a professzor: egy lehetséges agyvihar eredetének és motívumainak feltárásakor vizsgálendő hajlam, agyi defektus, rideg környezet és rendkívüli sérülések, sorolta, majd asztalhoz ült, és írni kezdett. Apropos, bizonyos mérések még hiányoznak, tolt eléjük egy másik lapot, ügyeljenek a fülre, összetett feladat, annál perdöntőbb azonban, majd szignót helyezett el a papíron, és Bács kezébe adta. Vértesre nem nézett.

Le-föl, le-föl, róttá tovább a szobában a métereket, minden egy irányba tart, gondolta, az összes akarat, vágy előbb be-, majd kifelé törleszkedik, mögé kíván hatolni a láthatónak, belebújni, kitapintani a belsejét, felhozni a mélyből, ami marad, és összerakni darabjaiból. A bizonyíték, hogy él, egy kartotékban lapul, az elme nem szabad.